

Uključenost djece pripadnika romske nacionalne manjine u programe ranog i predškolskog odgoja Dječjeg vrtića Rijeka

U Epohi zdravlja broj 18 iz 2016. godine opisano je iskustvo Dječjeg vrtića Rijeka u području uključivanja Roma u program predškole tijekom pedagoške 2014./2015. godine. Ta je godina, naime, ostala zabilježena po gotovo nevjerojatnom uspjehu u uključivanju romske djece u obavezni program predškole. Na području grada Rijeke u program predškole bilo je upisano čak 38 djece pripadnika romske nacionalne manjine, što je bilo neusporedivo više u odnosu na sve prethodne godine. Od 128 ukupno upisane djece u program predškole, Romi su činili otprilike 30%. Radilo se o djeci koja nisu bila polaznici redovitog cjelodnevnog vrtićkog programa te su bili u obavezi uključiti se u program u trajanju od 250 sati od 1. veljače do 31. svibnja. Temeljem Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN, 10/97, 107/07 i 94/13) Ministarstvo nadležno za odgoj i obrazovanje je 2014. godine donijelo Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole (NN, 107/14), kojim je po prvi puta propisana obaveza pohađanja programa predškole za svu djecu u godini prije polaska u osnovnu školu. Ovaj je program za djecu koja pohađaju vrtić, integriran u redoviti program predškolskog odgoja, dok djeca koja ne pohađaju dječji vrtić, program predškole u optimalnom trajanju od 250 sati upisuju u dječjem vrtiću najbližem mjestu stanovanja. Pravilnik navodi kako program predškole mora svakom djetetu u godini dana prije polaska u osnovnu školu osigurati optimalne uvjete za razvijanje i unaprjeđivanje vještina, navika i kompetencija te stjecanje spoznaja i zadovoljavanje interesa koji će mu pomoći u prilagodbi na nove uvjete života, rasta i razvoja u školskom okruženju. Također kaže kako je

osnovna zadaća programa predškole razvijanje i unaprjeđivanje tjelesnih, emocionalnih, socijalnih i spoznajnih potencijala djeteta te poticanje komunikacijskih vještina potrebnih za nove oblike učenja. Ministarstvo je tada donijelo još jednu novinu, da se djeca pripadnici romske nacionalne manjine u program predškole mogu upisivati i dvije godine prije polaska u osnovnu školu, kao i djeca s teškoćama u razvoju, kojoj je potrebno više vremena za stjecanje potrebnih kompetencija kako bi bila spremna za polazak u osnovnu školu.

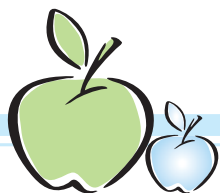
Grad Rijeka poznat je po otvorenosti, toleranciji, multikulturalnosti, kao i prihvaćanju i podržavanju različitosti, zbog čega je i dobio naziv Luka različitosti. Ne iznenađuje stoga što se u određenom trenutku dogodila sinergija ključnih čimbenika: predstavnika gradskih vlasti, predškolske ustanove, civilnog sektora (uključujući i nekolicinu romskih aktivista), savjetnice iz riječkog ureda pravobraniteljice za djecu, volontera-tumača itd., koji su zajedničkim djelovanjem i usmjerenom odlučnošću uspjeli postići nešto što se činilo nedostižnim.

Od listopada 2014. redovito su održavani sastanci radne skupine radi što boljeg povezivanja, zajedničkog planiranja rada, podjele poslova, međusobnog izvještavanja, analiziranja i vrednovanja postignuća. Izrađen je trojezični (hrvatski/albanski/romski) letak-plakat u cilju sveobuhvatnijeg informiranja romskih obitelji i poziva na upis djece u program predškole. Tiskani materijali distribuirani su u romskim naseljima (Rujevica, Mihačeva Draga, Drenova) i drugim dijelovima grada, proveden je upisni postupak uz individualizirani pristup, a u suradnji s

Hrvatskim zavodom za zapošljavanje zaposlene su četiri Romkinje u ulozu romskih pomagača. Program predškole za djecu pripadnike romske nacionalne manjine organiziran je i proveden po modelu integracije u redovite odgojno-obrazovne skupine radi lakše i prirodnije integracije i situacijskog usvajanja hrvatskoga jezika, osiguran je poludnevni boravak djece u vrtiću, kao i tri obroka tijekom boravka (doručak, voće, ručak). Program je za roditelje bio besplatan, što je omogućeno sufinanciranjem nadležnog ministarstva.

Koliko su provedene aktivnosti bile učinkovite, najbolje govori činjenica da je pravobraniteljica za djecu u godišnjim izvješćima o radu za 2014. i 2015. godinu upravo riječki model navela kao primjer dobre prakse (u poglavlju o pravima djece pripadnika nacionalnih manjina). U Izvješću za 2015. godinu tako stoji: Navodimo primjer Dječjeg vrtića Rijeka koji je razvio dobar model informiranja i osvješćivanja romske zajednice o važnosti uključivanja djece u redovni program vrtića, odnosno program predškole. Drugu godinu za redom vrtić provodi kampanju, u koju je uključen i naš Ured, kako bi povećao obuhvat romske djece. Ovogodišnji manji odaziv romske djece čini se posljedicom prošlogodišnje kampanje kojom su djeca uključena u redovni program vrtića. Kao jedan od razloga tog smanjenja, romski predstavnici naglašavaju iseljavanje romskog stanovništva. Zajedničko djelovanje jedinica lokalne samouprave i romskih udruga te objavljivanje publikacija (letaka) o programima vrtića i predškole na više jezika, model je kojim se može doprijeti do ciljanih korisnika.

Pedagoška 2014./2015. godina bila je prijelomna godina i uistinu je

predstavljala temelj i ishodište novom i drugačijem pristupu u području uključivanja Roma u programe ranog i predškolskog odgoja u gradu Rijeci. Veća uključenost romske djece u program predškole dovela je do boljeg prihvaćanja institucionalnog oblika odgoja i obrazovanja i od strane samih romskih obitelji, posebice majki, koje su u dobroj mjeri uvidjele i osvijestile povoljne utjecaje vrtića na njihovu djecu, što ih je osnažilo u nastojanju da ih uključe, ne samo u obavezni program predškole u razdoblju od veljače do svibnja, nego i u cjelodnevni 10-satni redoviti program kontinuirano tijekom pedagoške godine. Tako se početkom pedagoške 2015./2016. godine dogodio novi pozitivni pomak u vidu značajnog porasta upisa romske djece u cjelodnevni 10-satni redoviti

program, što se nastavilo i sljedećih godina pa je to značajka koju bilježimo i danas, u pedagoškoj 2019./2020. godini (vidi tablicu!).

Podaci navedeni u tablici ukazuju na ustaljivanje trenda uključenosti djece pripadnika romske nacionalne manjine u redoviti cjelodnevni 10-satni program, čime su ostvarene višestruke dobrobiti. Kvalitetan predškolski odgoj za djecu Rome od temeljne je važnosti jer izrazito poboljšava njihovu jezičnu pripremljenost i spremnost za školu, a neosporna je dobrobit i na planu cjelovitog razvoja djece. U tom smislu uključivanje u cjelodnevne programe u puno većoj mjeri utječe na kvalitetu svakodnevnog života romske djece, posebice na kvalitetu njihova odgoja i obrazovanja. Program predškolskog

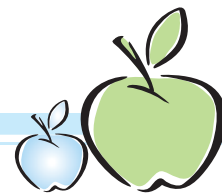
odgoja i obrazovanja za djecu je romske nacionalne manjine od esencijalnog značenja te je omogućavanje njihova uključivanja u ove programe nužno kako bi se premostio jaz između socijalno-ekonomske situacije u kojoj djeca žive i mogućnosti za njihovu uspješnu integraciju u društvo vršnjaka, školsko okruženje, lokalnu zajednicu itd. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje djece pripadnika romske nacionalne manjine stoga zahtijeva uvođenje učinkovitijih mjera obrazovne politike koje će, s jedne strane jačati obrazovne kapacitete djece, a s druge strane osnažiti djecu, uvažavajući pritom identitet i kulturu iz koje dolaze.

Vlada Republike Hrvatske 2012. godine usvojila je Nacionalnu strategiju za uključivanje Roma za razdoblje od

Fotografije su snimljene u vrtiću Pehlin koji je smješten u blizini jednog od najvećih i najstarijih romskih naselja u Rijeci, na Rujevici. Ovdje djeluju dvije odgojne skupine s ukupno 31 upisanim djetetom, od kojih je 10 djece pripadnika romske nacionalne manjine. Djeca su iznimno dobro socijalizirana, vrlo rado sudjeluju u svim igrama i aktivnostima. Odgojno-obrazovni program s djecom provode vrlo senzibilni odgojitelji koji se trude pružiti najbolje uvjete za optimalan razvoj djece. U razgovoru s roditeljima, a u pravilu su majke te koje dovode djecu u vrtić, doznajemo kako im neizmerno puno znači mogućnost korištenja usluga vrtića.

Pedagoška godina	Broj djece pripadnika romske nacionalne manjine u redovitom cjelodnevnom 10-satnom programu	Broj djece pripadnika romske nacionalne manjine u programu predškole (250 sati)
2014./2015.	2	38
2015./2016.	31	6
2016./2017.	32	4
2017./2018.	26	5
2018./2019.	26	6
2019./2020.	29	upisi u pripremi

2013. do 2020. godine. Nacionalna strategija je utemeljena na odredbama međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina kojih je Republika Hrvatska stranka i usklađena s uočenim potrebama i izazovima povezanim sa socijalnim uključivanjem Roma na svim razinama: nacionalnoj, područnoj i europskoj. Nacionalna strategija temeljni je dokument Republike Hrvatske za integraciju pripadnika romske nacionalne manjine, a važno je istaknuti kako ona naglašava obrazovanje kao jedno od prioritarnih područja s ciljem poboljšanja pristupa kvalitetnom obrazovanju, od onog pruženog u ranom djetinjstvu pa sve do akademskog obrazovanja. Čini se, ipak, da se radi o nedostatnim mjerama koje se u stvarnosti učinkovito i sustavno provode, kao i da još uvijek postoji niz neriješenih pitanja koja bi predškolskim ustanovama, a onda i svim ostalim ustanovama u sustavu odgoja i obrazovanja, stvorile okvir za konkretne pomake u cilju lakše i učinkovitije integracije Roma. Primjerice, u sredinama u kojima postoji nedostatak vrtičkih kapaciteta, upis djeteta u vrtić najčešće je uvjetovan zaposlenošću oba roditelja. Poznavajući situaciju u romskim obiteljima u kojima je stopa zaposlenosti vrlo niska i gdje u najboljem slučaju radi tek jedan roditelj, lako se može zaključiti da je upis romske djece u vrtić otežan i često ovisi o senzibilitetu i spremnosti pojedinaca u sustavu za pronalaženjem potrebnih rješenja.

Važno je ponovno istaknuti mjere koje su najkonkretnije pomogle romskoj populaciji u kontekstu uključivanja u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. To je na prvom mjestu sufinanciranje roditeljskog udjela u cijeni predškolskog odgoja koje se odnosi na mjesečnu cijenu na području određene jedinice lokalne uprave, tj. na području osnivača predškolske ustanove. Ovu je mjeru Ministarstvo znanosti i obrazovanja uvelo 2014. godine i ona je još uvijek u primjeni. Važnu je ulogu odigralo i uvođenje obaveznog programa predškole za djecu u godini dana prije polaska u osnovnu školu, s preporukom dvogodišnjeg trajanja za djecu pripadnike romske nacionalne manjine, također iz 2014. godine. Pozitivna je i iskazana potreba promicanja vrijednosti uključivanja djece rane i predškolske dobi u sustav odgoja i obrazovanja od najranije dobi, čime bi se trebao smanjiti broj djece u godini dana prije polaska u osnovnu školu, koja će polaziti program predškole u trajanju od 250 sati, a povećati broj djece u redovitim programima dječjih vrtića.

U Dječjem vrtiću Rijeka zadovoljni smo postignutim u odnosu na uključenost romske djece u programe ranog i predškolskog odgoja koje provodimo, posebice u redoviti cjelodnevni program. No, svjesni smo potrebe stalne brige za unapređivanje ove važne zadaće. Posebno nas ohrabruje činjenica značajnog porasta broja djece uključene u cjelodnevne redovite

programe. Romska su djeca integrirana u odgojne skupine koje su mješovite u odnosu na dob djece te tako pružaju mogućnost igre i uspostavljanja raznolike socijalne interakcije i komunikacije, što je od neprocjenjive vrijednosti za dječji razvoj. Upisu djece u program predškole i nadalje pristupamo s posebnom pažnjom. Koristeći trojezične (hrvatski/albanski/romski) letke i plakate svake godine iznova nastojimo osigurati dostupnost informacija romskim obiteljima na području grada. Iako bi od velike koristi bila mogućnost zapošljavanja romskih pomagača, što smo uspjeli ostvariti tijekom pedagoške 2014./2015. godine, sljedećih godina to više nismo bili u mogućnosti, unatoč nastojanjima i pokušajima korištenja mjera za nezaposlene osobe romske nacionalne manjine Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Uz podršku Grada Rijeke, posebice nadležnog Odjela gradske uprave za odgoj i obrazovanje, u suradnji s predstavnicima romske zajednice, kontinuirano radimo na stvaranju uvjeta za što učinkovitiju, potpuniju i kvalitetniju integraciju djece pripadnika romske nacionalne manjine u odgojne skupine i programe Dječjeg vrtića Rijeka.

Davorka Guštin, prof.

Ravnateljica Dječjeg vrtića Rijeka
davorka.gustin@rivrtici.ri

